

Profesor Ryszard Czarkowski

(ur. 1946 – zm. 2012)

Wspomnienie pośmiertne

Profesor Ryszard Adam Czarkowski urodził się 22 stycznia 1946 roku w Białej Podlaskiej jako syn Zdzisława i Leokadii z domu Kowieska. W swym rodzinnym mieście ukończył I Liceum Ogólnokształcące im. Ignacego J. Kraszewskiego, założone w 1628 roku, jako kolonia akademicka Uniwersytetu Jagiellońskiego.

W dorosłe życie wkraczał jako student Instytutu Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego oraz Uniwersytetu Gdańskiego, gdzie rozpoczął studia historyczne w 1967 roku. W trakcie studiów był stypendystą naukowym, finalistą ogólnokrajowej Olimpiady Wiedzy o Społeczeństwie (II miejsce), działał aktywnie w ruchu studenckim. Magisterium z historii obronił w 1971 roku, przygotowując pracę pt. *Ustrój polityczny Związku Wieleckiego do końca XI wieku* u Dziekana Wydziału Prawa Uniwersytetu Gdańskiego prof. Edwina Rozenkranca.

Po ukończeniu studiów łączył aktywność naukową z działalnością w organizacji studenckiej. W latach 1971-1982 był sekretarzem Komisji Zagranicznej Rady Naczelnej Zrzeszenia Studentów Polskich (ZSP) w Warszawie. W międzyczasie uzyskał stypendium rządu polskiego (1973-1977) i ukończył studia doktoranckie na Moskiewskim Uniwersytecie Państwowym im. Łomonosowa, gdzie w 1977 roku uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie historii na podstawie dysertacji pt. *Polityka Polski w Basenie Dunaju w latach 1935-1937*, pod kierunkiem, członka Rosyjskiej Akademii Nauk, prof. Władimira K. Wołkowa.

Kariera zawodowa Profesora charakteryzowała się swego rodzaju dychotomią – ścierały się w niej dwa nurty – zainteresowania naukowo-badawcze przeplatały się z praktyczną działalnością na niwie międzynarodowej. Po powrocie z Moskwy w 1977 roku kontynuował on pracę w Warszawie, w Radzie Naczelnej ZSP w pionie zagranicznym. W okresie tym współpracował również z periodykiem „Problemy Studenckiego Ruchu Naukowego”, jako członek Kolegium Redakcyjnego.

W 1982 roku uzyskał dyplom dziennego Podyplomowego Studium Stosunków Międzynarodowych w Warszawie, które było

wspólnym przedsięwzięciem Wyższej Szkoły Nauk Społecznych, Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych i Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Pod koniec tego roku podjął pracę jako adiunkt w Zakładzie Historii Krajów Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej Instytutu Krajów Socjalistycznych Polskiej Akademii Nauk (PAN). Podczas pracy w IKS PAN realizował wiele projektów badawczych, m.in.: międzyresortowy program badawczy *Stosunki polsko-czechosłowackie w świetle umów międzynarodowych (1945-1980)*, co stanowiło istotny punkt wyjścia dla indywidualnych badań naukowych w obrębie tej problematyki.

W 1987 roku otrzymał habilitacyjne stypendium naukowe Polskiej Akademii Nauk, które realizował w Moskwie w Instytucie Słowianoznawstwa i Bałkanistyki Rosyjskiej Akademii Nauk, gdzie na podstawie rozprawy habilitacyjnej pt. *Ustanowienie i rozwój stosunków polsko-czechosłowackich w latach 1945-1948*, uzyskał w 1990 roku stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie historii.

W latach 80. był członkiem Rady Naukowej Instytutu Krajów Socjalistycznych Polskiej Akademii Nauk, Sekretarzem, a następnie Redaktorem Naczelnym ogólnopolskiego periodyku naukowego „Biuletyn Informacyjny IKS PAN”. Współpracował też z popularno-naukowym miesięcznikiem „Nowe Książki”, m.in. publikując w nim liczne recenzje dotyczące ukazujących się w polskiej historiografii pozycji książkowych.

W toku pracy w Polskiej Akademii Nauk odbył szereg zagranicznych staży naukowych (wyjazdy studyjne, długoterminowe, głównie w ośrodkach naukowych i archiwach państw środkowoeuropejskich) m.in. w Moskwie, Pradze, Bratysławie, Kijowie i Belgradzie. Rezultaty tych badań ogłaszał w periodykach krajowych i zagranicznych oraz na konferencjach międzynarodowych.

W 1989 roku uczestniczył w obradach Okrągłego Stołu w zespole (tzw. podstoliku) „Nauka i Szkolnictwo Wyższe”.

W 1990 roku kontynuował pracę naukowo-badawczą w nowo utworzonym Instytucie Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk. Publikował w kraju i zagranicą, uczestniczył i organizował konferencje międzynarodowe, prowadził badania naukowe w ramach statutowej działalności Instytutu. Przygotował m.in. indywidualny projekt grantu badawczego: *Obszar*

*naddunajski w polityce zagranicznej RP (1935-1939), miał również swój udział w dwóch projektach badawczych Instytutu realizowanych wspólnie z Ministerstwem Spraw Zagranicznych RP: *Racja stanu w dobie transformacji – implikacje dla Polski* oraz *Konflikty etniczne w Europie Środkowej i Południowo-Wschodniej*.*

W 1996 roku otrzymał nagrodę rektora Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie za działalność naukową (współautorstwo publikacji naukowej *Polska – Niemcy a integracja europejska*).

Oprócz działalności naukowej prowadził działalność dydaktyczno-naukową w warszawskich szkołach wyższych: Warszawskiej Szkole Zarządzania (w 1994 roku objął stanowisko profesora nadzwyczajnego), Wyższej Szkole Turystyki, Hotelarstwa i Gastronomii (profesor nadzwyczajny od 1996 roku) i Wyższej Szkole Humanistyczno-Pedagogicznej w Łowiczu. W 2000 roku wydał skrypt dla studentów: *Stosunki międzynarodowe po II wojnie światowej. Dokumenty i materiały* (Warszawa 2000).

* * *

Znaczące zmiany w życiu zawodowym Profesora nastąpiły na początku XXI wieku. W 2002 roku podjął pracę na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie jako profesor nadzwyczajny, początkowo w Instytucie Historii i Stosunków Międzynarodowych (IHiSM), gdzie oprócz działalności dydaktycznej brał udział w przygotowaniu projektu badawczego *Świat i Polska*. W latach 2002-2007 był członkiem Rady Naukowej IHiSM i Rady Wydziału Humanistycznego UWM.

Od roku akademickiego 2008/2009 rozpoczął pracę w Instytucie Nauk Politycznych UWM. Był członkiem Rady Naukowej INP i Rady Wydziału Nauk Społecznych UWM oraz Komisji ds. przewodów doktorskich w zakresie nauk o polityce. Pełnił w Instytucie obowiązki kierownika Pracowni Europeistyki.

Prace badawcze Profesora obejmowały kilka obszarów: politykę zagraniczną Polski w regionie i w wymiarze bilateralnym z najbliższymi jej sąsiadami; historię współczesnych stosunków międzynarodowych, a w sensie terytorialnym koncentrują się głównie na Europie Środkowej i Południowo-Wschodniej. W ostatnich latach Profesor zintensyfikował badania nad konfliktami narodowościowymi i etnicznymi w państwach Europy Środkowej,

Wschodniej i Południowej. Szczególne miejsce zajmowały w tych badaniach państwa bałkańskie, zwłaszcza dezintegracja państw federacyjnych, a w szczególności Jugosławii. Problematyka ta znalazła odzwierciedlenie w całym dorobku naukowo-badawczym i dydaktycznym Profesora, na który składa się ponad 100 pozycji, w tym monografie, prace zbiorowe, artykuły, skrypty, raporty z badań i ekspertyzy oraz recenzje. Uczestniczył w ponad 30 konferencjach międzynarodowych.

Należy zaznaczyć, iż Jego dorobek naukowy ma charakter oryginalny w treści i wnoszący istotny wkład w badania nad stosunkami dyplomatycznymi oraz konfliktami narodowościowymi i etnicznymi z uwzględnieniem otoczenia międzynarodowego.

Obok badań naukowych Profesor zaangażowany był w działalność dydaktyczną – wykłady i konwersatoria z historii powszechnej najnowszej oraz ze stosunków międzynarodowych. Na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim prowadził następujące zajęcia dydaktyczne – wykłady kursowe: Historia współczesna stosunków międzynarodowych (1945-2000), Historia stosunków międzynarodowych i dyplomacji (1815-1945) Polityka zagraniczna RP, oraz wykłady monograficzne: Konflikty etniczne w Europie Środkowej i Południowo-Wschodniej, Problemy współczesnego świata, Dzieje integracji europejskiej, Dezintegracja państwa jugosłowiańskiego w XX wieku. Był wielokrotnie opiekunem prac magisterskich i licencjackich, głównie z zakresu stosunków międzynarodowych.

Na szczególne podkreślenie zasługuje zaangażowanie Profesora w działalność społeczną i związkową. W latach 1989-2002 pełnił społecznie funkcję Prezesa Krajowego Zarządu Związków Zawodowych Pracowników Polskiej Akademii Nauk. Z kolei w latach 1986-2002 był członkiem Rady Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych (OPZZ) i członkiem Prezydium tej organizacji.

Profesor nie stronił od zabierania publicznie głosu w ważnych dla współczesnej Polski sprawach. Diagnostował sytuację i zgłaszał propozycje, m.in. zawarte w publikacji pt. *Propozycje dla Polski. Koncepcje i realia* (Warszawa 2000) oraz w dyskusji redakcyjnej „Przeglądu Socjalistycznego” pt. *Państwo socjalne czy neoliberalne?: polskie problemy i dylematy rozwojowe*. Przykładem w tym względzie są także przygotowywane przez Niego ekspertyzy i opinie dla instytucji państwowych RP.

Profesor Ryszard Czarkowski działalność naukową i społeczno-kulturalną realizował poprzez członkostwo w stowarzyszeniach i organizacjach. Był członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego, brał czynny udział w pracach Powszechnych Zjazdów Historyków Polskich. Należał także do Stowarzyszenia Polska-Wschód (członek Rady). Aktywnie współpracował z Polską Radą Pokoju i Polskim Lobby Przemysłowym oraz Ligą Polsko-Jugosłowiańską.

Za swoją działalność Profesor został odznaczony m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi, Medalem za Zasługi dla OPZZ, Złotą i Honorową Odznaką Zrzeszenia Studentów Polskich.

Profesor cenił życie rodzinne dzieląc je z żoną Jadwigą oraz córką Ewą. Odszedł nagle 31 grudnia 2012 roku.

Requiescat in Pace!

Arkadiusz Żukowski